

Familjen

□ Var kan man finna den fasta punkten från vilken framtidens samhälle kan byggas?

Den som kämpar med problemen i dagens skola, den som erfar våldet mot äldre eller banker, den som ser knarktrafiken i tunnelbanan eller den som inom sjukvården har att ta hand om offren för stress, sprit eller ohämmad sex kan lätt gripas av desperation.

Det är väl ingen tvekan om att dessa problem, och många andra, inte skulle ha så skrämmande proportioner om familjerna i vårt gamla Sverige verkligen fungerade. Sociala och ekonomiska botemedel rår inte på problemen därför att grunden, ett fungerande familjeliv, är i upplösning.

Tänk vilken helt annan situation vi skulle vara i om familjelivet i Sverige

verkligen var alltigenom friskt! Vilket stöd det skulle vara för skolan. Vad det skulle innebära av minskade sjukhuskostnader. Hur det skulle underlätta åldringsvården. För att inte tala om människors allmänna välbefinnande och lycka. Vågar vi tänka oss in i det?

Vore det alldeles omöjligt att tänka sig att vi om fem år, då vi ser oss omkring, upptäcker att ett helt nytt tänkande beträffande familjen har gripit omkring sig? Skulle vi inte till dess ha kunnat få ett helt nytt hopp för familjen. Det skulle t.ex. kunna innebära att folk i allmänhet då tänker,

att familjer är någonting riktigt och normalt,

att det är roligt att leva i en familj,

att familjer är en naturlig ram att lösa problem i,

att de är en effektiv bas från vilken man arbetar för vad som är riktigt i samhället,

att familjer kan arbeta samman och hjälpa varandra,

att mor och far inte äger barnen men har ansvaret för dem,

att det ansvaret är viktigare än deras egna nöjen och njutningar,

att inte heller samhället äger barnen,

att det är mer tillfredsställande att gå rakt igenom svårigheter och klara av dem än att vika för dem,

att i familjen kan man lära sig att säga nej till det man har lust till och därigenom uppnå någonting som är mycket bättre,

att det sätt man börjar en familj på är väsentligt för hur den kommer att fungera, men

att även om man har börjat den på skeva grunder kan den ofta komma att bidra till ett rikt liv om man finner sättet att kämpa sig igenom svårigheterna.

Skulle vi inte nu kunna få en debatt om familjelivets möjligheter? Det är så många som har positiva erfarenheter av familjen men som håller inne med dem. Kunde vi inte få höra mycket mer från dem? Och det är så många som har gjort bittra erfarenheter men lärt sig av sina misstag. Om de delade med sig av vad de lärt skulle det hjälpa många andra. Många söker sig fram till vad som kan bli en familj men vill först pröva innan de kan tro på att det kan hålla. Vad de brottas med kan hjälpa andra fram med sina erfarenheter.

Vad vi nu behöver är inte längre att måla upp alla avarter men att höra från medmänniskor som i all ödmjukhet har någonting att säga om hur de kunnat lösa sina problem och fått familjen att fungera.

Det är en angelägen debatt.

Ny värld 1979

□ Prenumerationspriset för Ny Värld 1979 blir oförändrat 35:— kr. Tidningens utstyrelse blir densamma liksom formattet 8 sidor. För att möta ökande framställningskostnader har vi emellertid funnit det motiverat att begränsa utgivningen under nästa år till 8 nummer.

En faktor som väsentligt påverkat tidningens ekonomi under innevarande år och som måste beaktas inför det nya året är att vår förväntan om befrielse från mervärdesskatt för Ny Värld hittills inte infriats. Vår begäran om sådan befrielse har avslagits först av riksskatteverket och, efter överklagande, även av regeringsrätten, vars dom dock inte var enhällig. Som en följd av detta har vår tidning heller inte beviljats det tidskriftsstöd som i princip är kopplat till befrielse från mervärdesskatt.

Riksskatteverkets tolkning av ifrågava-

rande lagtext och dess tillämpning på Ny Värld har bl.a. föranlett en motion till riksdagen 1976—77 med krav på en generösare tillämpning av lagen, när det gäller tidskriftsstöd. Redaktionen hoppas att detta berättigade krav senare kommer att beaktas.

I nuvarande situation är Ny Värld emellertid mer än någonsin beroende av läsekretsens stöd genom prenumerationer och i andra former. Redaktionen vill kompensera det begränsade utrymmet genom satsning på kvalitet och koncentration. Redaktionsmedlemmar och expeditionspersonal arbetar oavlönade. Vi hoppas att under nästa år med frivilliga krafter också kunna ombesörja tidningens distribution, vilket innebär en avsevärd besparing. Några av tidningens vänner har tagit initiativ till en stödfond för Ny Värld. Pg 70 98 70 - 0.

Redaktionen

Lennart Sjögren

Hoppet om en framtid

Professor Eiliv Skard, Oslo, avled den 30 september. Han skulle den 19 oktober ha fyllt 80 år.

Eiliv Skard, välkänd för många av denna tidnings läsare, hörde till de framstående nordiska intellektuella som i mitten av 1930-talet inspirerades av Oxfordgrupprörelsen till ett personligt ansvarstagande, en aktiv insats i motståndsrörelsen under ockupationen och efter kriget i världsrelsen för andlig och moralisk upprustning.

□ Eiliv Skard var en lärd man, i gammal fin mening. Han utstrålade den numera sällsynta förening av bokligt vetande, mognad livserfarenhet och människointresse som ligger i det gammaldags ordet visdom.

Som student och akademisk lärare fördjupade han sig till en början i de klassiska språken latin och grekiska. Men han stannade inte vid den filologiska tolkningen av "döda" språk. Han vidgade sitt arbetsområde som forskare och föreläsare till idéhistoria med tonvikt på antiken. Från den professur i klassisk filologi, som han tillträdde 1934, övergick han 1947 till en professur i "antikk ändshistorie" vid universitetet i Oslo.

Mellan de nämnda årtalen hade Eiliv Skard modigt och helhjärtat satsat sig själv i den ideologiska kampen för Norges, Nordens och världens andliga och moraliska frihet gentemot det nazistiska och stalinistiska hotet och överväldet på 30-talet och under ockupationen.

Försynens ingripande

Det var i november 1934 som Frank Buchman och Oxfordgruppen först kom till Norge. Detta besök betecknades av den norske biskopen Berggrav som "ett försynens ingripande som hjälpte till att överbrygga klyftan mellan folket och religionen och att göra den levande varje dag. Vad vi kämpat mot har inte bara varit en väpnad fiende. Vi har kämpat mot en gudlös materialism."

Eiliv Skard var en av de många intellektuella i Norden och Västeuropa

som genom mötet med Oxfordgruppen upplevt det oansvariga i att bara vara åskådare i andemakternas kamp. Han deltog som frivillig i striderna i Gudbrandsdalen mot Hitlers ockupationstrupper i april 1940. I konfrontationen mellan Quisling-regimen och Oslo universitet blev han på hösten 1943 arresterad och satt sedan i fängelse och koncentrationsläger fram till befrielsen i maj 1945.

Leif Hovelsen har i sin bok "All verden venter" berättat om vad Eiliv Skard betydde för honom och många andra medfångar i koncentrationslägret Grini och senare som lärare vid universitetet i Oslo och i gemenskapen inom världsrelsen för moralisk upprustning.

Ett sista samtal

□ Mitt sista samtal med Eiliv Skard, på hösten förra året, var avsett som en intervju för denna tidning. Men de många timmarnas frågande och lyssnande kom att röra sig över så stora områden att vi kom överens om att träffas igen för att koncentrera innehållet inom tillgängligt utrymme. Det skulle ha blivit denna höst, men nu är det för sent, och jag kan bara från mina anteckningar ta fram några få tankegångar som jag tror att Eiliv själv skulle ha funnit väsentliga.

Hans främsta intresse var historia, men i ett djupare perspektiv än det han själv hade mött under sin skoltid: "historien om krigare som huggit huvudet av varandra".

Det är svårt att hitta en svensk motsvarighet till det norska ordet och ämnet "ändshistorie". Det svenska "idéhistoria" har blivit mera filosofiskt och politiskt avgränsat än det norska "ändshistorie" som är mera öppet också för litteratur, konst och religiösa kulturinflytanden.

Nyckelordet i Eiliv Skards historie-syn var "renässans", pånyttfödelse.

— Den grekiska och den romerska kulturen förvaltade ett rikt arv men den saknade ett perspektiv mot framtiden. Framför sig såg den bara ett hopplöst upprepanande av det gamla. Detta gäller också om Indien och Ki-

na. Det var kristendomen, med sina rötter i den judiska tron på ett mål för historien, som gav mänskligheten hoppet om något nytt. Det är inte att undra på att denna förväntans religion besegrade världen.

— Marx tog också arv från judendomen och kristendomen med sin avidealiserade utopi om ett kommunistiskt tusenårsrike. Men man uppnå ingen renässans genom att avrätta kapitalister. Renässans måste alltid betyda den enskilda människans förnyelse. En renässans av ett helt samhälle måste bygga på en renässans hos individer.

— En helt materialistisk-marxistisk människosyn har nu fått fäste i radikala kretsar. Jag tror inte vi kan ana hur mycket av vår kultur som skulle vissna bort i det ögonblick vi definitivt överger synen på människan som en evighetsvarelse. Då är vi utlämnade till tron att människolivet inte betyder något bland nebulosorna och miljonerna ljusår i universum.

— Jag kan inte förstå hur en människa bara kan blåsa bort problemet med döden och evigheten. Jag minns från de år då jag inte trodde på Gud att jag inte lade mig någon kväll utan att tänka på mig själv begravd sex fot under jord. Det var för mig en alldeles olidlig tanke.

Brännande spörsmål

— Jag tror inte heller vi kan ställa oss hur det skulle bli för de två, tre generationerna om de verkligen finge inplantat en absolut negativ inställning till dödsproblemet. Men det finns många bekräftelser på att döden faktiskt är ett brännande spörsmål i den unga generationen.

— Det är naturligtvis svårt att analysera situationen i dag där så många faktorer är skiftande och flimrande. Klart är att man mycket lättare kan göra statistik över ungdomens omoral än över dess längtan efter ideal. Men en sak som jag tror man kan konstatera är att det under den senaste tiden kommit fram en "nostalgi" som bl.a. tar sig uttryck i att unga människor söker sig från städerna ut på landet, närmare naturen.

— "Ändshistorien" som jag uppfattar den är närmast ett slags "klimatologi" i historien. Olika tidsperioder präglas av ett visst andligt klimat, av idékomplex som går igen överallt. Barocken exempelvis tränger in på alla områden. Den sista bölja man skulle kunna urskilja är kanske den moderna vetenskapen.

— Här står kristendomen inför problemet att vi ännu inte har någon kristendomsundervisning som verkligen kan popularisera det som naturvetenskapen i dag vet. Vi kan inte längre komma förbi att det bakom människan och universum måste finnas en skapelseakt.

— Den renessans i Europa som leder över från medeltiden till nyare tiden var nog mera kristen än vi tänkt, och sedan har Europa haft en rad renessanser som Asien — Ryssland inbegripet — och Afrika inte haft.

Verklig världshistoria

— Men om historiens Gud skulle ge oss ytterligare 3000 eller kanske 4000 år skulle Europa, Asien, Afrika och den övriga världen för första gången kunna skapa något tillsammans som skulle vara en verklig världshistoria.

— Då skulle den västerländska kristendomen också påverkas, inte minst från Afrika som har så mycket kvar av den barnsliga omedelbarhet som är guld värd och som vi så väl behöver i Västerlandet.

Intervjuare: *Nils Gösta Ekman*

Professorn blev livsförvandlare

□ I sin bok "All verden venter" (Oslo 1958) berättar *Leif Hovelsen* om sitt första möte med *Eiliv Skard* i det norska koncentrationslägret *Grini*. Här återges ett avsnitt i översättning från norskan.

"Samma höst jag blev tagen till *Grini* gjorde tyskarna och NS-polisen en rassa vid *Oslo* universitet och arresterade en mängd studenter och professorer. En stor del av dem kom till *Grini*. Bland dem var en professor som föreläste i historia, ett ämne som jag själv hade tänkt studera. Jag bestämde mig för att lära känna honom.

Jag mötte en spensligt byggd man av medellängd. På mig verkade han närmast sträng och otillgänglig, men jag uppdagade snart ett varmt hjärte-lag och ett upptriskande pojkkäckt humör. Vi blev vänner.

Söndagen var den enda dag i veckan när det var tillåtet att fritt gå omkring i lägret, och då brukade han och jag spatsera längs det elektriska staketet. I oförlömliga samtal gav han liv och sammanhang i de brottstycken av historien som jag hade lärt i gymnasiet.

Men professorn var, märkte jag, inte bara upptagen av vad som levde i mina tankar. Han ville också veta vad som levde i mitt hjärta. Han var intresserad av mig som människa.

En dag började han berätta för mig om sig själv. Några år före kriget ha-

de han mött en grupp revolutionärer som hade gett hans liv en ny inriktning.

Han hade blivit inbjuden till ett större möte, och där stod han, halvt gömd bakom en pelare, och lyssnade till talarna och iakttog dem. De talade om de fyra absoluta moralnormerna: absolut ärlighet, renhet, osjälviskhet och kärlek, en måttstock som både han och envar kunde använda på sitt liv.

De talade om förvandling i människor och nationer. Det börjar med en själv. System har kommit till korta och kommer alltid att göra det så länge grundvalen, människonaturen, förblir oförvandlad.

Medan han stod och hörde på dem som talade kände han hur ensam han var trots all sin lärdom. Dessa män och kvinnor hade tydligen funnit något som han själv längtat efter. Han kunde läsa det i deras ansikten. Det var en inre frihet som strålade ut från dem. Och innerst inne visste han att vad dessa män och kvinnor stod för var det största han någonsin mött.

Då han berättade om det nya liv han hade börjat tillsammans med dessa människor frågade jag honom: 'Det var något du kallade den stilla stunden — vad är det?' — 'Att lyssna till Gud för att ta emot hans ledning', svarade han. 'Att be så som många av oss gör det — det blir ofta bara en monolog. Det är som ett telefonsamtal där du lägger på luren när du har sagt vad du har att säga.' Det hade varit en helt ny tanke för honom att Gud också kunde ha något att säga — något om liv och arbete som borde bli anorlunda.

'Ja, men lyssna, hur gör du det?' frågade jag. 'Det är ett experiment du måste göra själv', svarade han. 'Hur som helst och när som helst kan du sitta och lyssna till den röst som talar i ditt inre. Och så', fogade han till med en glimt i ögonvrån, 'skriv ner de tankar som kommer till dig. Det kan nog hända att du blir förvånad. Men om de tankar du får stämmer med de fyra absoluta normerna kan du vara tämligen säker på att de kommer från Gud.'"

JULBÖCKER

Åbacka av *Gunda Sjögren* 33: — Byn som försvann vid *Umeålvens* reglering på 1950-talet. Här växte *Gunda* upp. Med arvet från *Åbacka* drog hon ut i världen och skildrar på ett levande sätt vad hon fann.

Röd rönn plötsligt och Vattenbärska. Dikter av *Gerd Jonzon*. Paketpris 20: —

Glada familjer av *Bradburne-Voller*. Endast 3: 75
Alla barns favorit med herr *Ha-man* och herr *Ge-man*.

Annie, som blev en legend, av *Clara Jæger* 10: —. OBS priset! Outtröttligt besökte *Annie* arbetarfamiljer — ofta till fots för att spara in busspengar — och gick in för att skapa familjer, som kunde bli en uppbyggande kraft för landet.

Rich World, Poor World av *Geoffrey Lean* 52: —

Tar upp aktuella frågor som: Vad händer när oljan tar slut? Varför är fattiga folk världens bästa hopp? Kommer föreningar att ändra klimatet?

IDÉ och KULTUR

Sveavägen 34 · 111 34 STOCKHOLM · Postgiro 70 98 70 - 0

Radikal proteströrelse 1978?

Varför reagerar en viss bransch inom Sveriges grossistförbund så kraftigt mot att riksdagen möjligen kommer att fatta beslut om annonsförbud för alkohol? Ja, vin- och spritimportörerna upprörs så starkt att de publicerar en väl redigerad och genomarbetad 8-sidig bilaga med artiklar och illustrationer som annons i en ledande dagstidning. Hur många hundratusen kronor kostar sådan reklam, frågar sig läsaren.

Riksdagens alkoholpolitiska debatter har inte alltid varit inspirerande. De har haft lätt att fastna i ett käbbel om procent och promille på ett sätt som skymmer undan för allmänheten vad frågan egentligen gäller. Om debatten kring annonseringsförbud hålls på samma nivå som mellanölsdebatten, kommer svenska folket igen att dela sig i två tyckande-block som lämnar de verkliga problemen olösta.

Att alkoholfrågan inte stannar inom något enskilt partis intresseområde har alltid varit självklart. Det finns två nykterhetsgrupper inom riksdagen — en socialistisk, en ickesocialistisk. Procenttalet organiserade nykterister inom riksdagen är högre än motsvarande siffra för det svenska folkets representanter. Detta hänger antagligen ihop med att ett stort antal riksdagsmän tillhör en generation som haft sin politiska grundträning i någon av folkrörelserna. Men inget av partierna har hittills lagt fram ett klart program för hur en minskning av alkoholkonsumtionen i landet skall ske.

200.000 alkoholskadade är idag en siffra som nämns. Och antalet väntas stiga ju mer vi närmar oss 1980-talet.

Förnyelsekamp

”Om samhället förändras och blir bättre upphör folk att dricka, använda narkotika, stjäla och bära sig illa åt. Då anpassar sig alla efter livsrytmen. Sådana påståenden behöver inte underbyggas eller motiveras. Det bara är så.” Detta skriver redaktör Gösta Söderlund i sin bok *Rörelsens barn* (Rabén och Sjögren 1977).

”Men trots detta”, framhåller Gösta Söderlund vidare, ”fortsätter och ökar missbruket av alkohol och narkotika.” Han pekar på vad som åstad-

koms av de tidiga folkrörelserna, då de svepte fram över landet: ”arbetarrörelsen, frikyrkorörelsen och nykterhetsrörelsen, samtliga radikala när de tillkom och sin tids proteströrelser. Det moderna samhället kan inte tänkas bestå utan dessa folkrörelser, ur vilka demokratin växt fram och hämtat styrka.”

Den fattigdom och misär ur vilken de tidiga folkrörelsekämparna steg fram har efterträtts av yttre välstånd och inre tomhet — en situation som dock lika starkt skulle kunna motivera en förnyelsekamp.

Vad skulle den totala förändring som pionjärerna kämpade för innebära idag? Hur skulle en man som exempelvis Peter Wieselgren se på vårt samhälles behov och möjligheter? Hur skulle den radikala nya ”proteströrelsen” se ut 1978?

Inte bara de 349

För etthundrafemtio år sedan begav sig Peter Wieselgren ut på landet till de fattiga byarna i Skåne för att påbörja sina reformsträvanden. Idag skulle han kanske rikta sin uppmärksamhet mot städernas höghus, torg och köpcentra. För att t.ex. kunna åhöra alkoholdebatten i riksdagen skulle han vandra från T-centralen över Sergels torg och göra sina egna iakttagelser. Sedan skulle han förmodligen ha svårt att hålla sig tyst på åhörarläktaren i riksdagshuset.

Säkert är att han inte skulle delegera frågan om alkohol i Sverige till att lösas av 349 riksdagsledamöter, än mindre av det 100-tal som tillhör riksdagens nykterhetsgrupper. Men han skulle vänta sig att män och kvinnor med övertygelse skulle våga gå i spetsen.

De existerande nykterhetsrörelserna skulle av Wieselgren betraktas som viktiga instrument i ständigt behov av förnyade resurser och inspiration. Men inte heller deras jobb är det att ensamma lösa en av samhällets svåraste hårdknutar. Alltför ofta har alkoholfrågan ansetts vara något som angår nykterister och missbrukare men i stort sett inga andra i samhället. Men detta är faktiskt en av orsakerna till att den blivit en allt tyngre börda för samhällets vårdsektor.

Peter Wieselgren fick på sin tid pröva sig fram till hur frågan om brännvinet, fattigfolkets och särskilt kvinnornas gissel, skulle angripas. Han trodde att han skulle få några ”ståndspersoner” med sig i att föregå med måttlighet som goda exempel. Men när detta inte fick någon verkan beslöt sig Wieselgren att bli radikal och absolut. Det var då han gick ”till folket” och det var så den ursprungliga folkrörelsen tändes. Och det var då han gjorde en annan viktig upptäckt. I och med att inte bara konsumtionen utan även produktionen bekämpades, och därmed profitintressena hotades, fann han sig plötsligt, som han skriver, ”ha blivit var mans niding”. tills hade många betraktat hans ansträngningar för en allmän sedernas förbättring som lovvärda. Nu fick han inte längre en klapp på axeln utan många gånger ett slag i ansiktet.

Om Peter Wieselgren skulle få grossisternas 8-sidiga annonsbilaga i sin hand idag, skulle han möjligen uttrycka förvåning över att en så stor satsning i reklamsyfte för alkohol skulle vara nödvändig. Med kännedom om den mänskliga naturen skulle han inte hysa tvivel om att folk skaffar sig vad de vill ha (även hembränt) med eller utan reklam.

Alla behövs

Men att fresta dem som håller på att försöka komma ifrån nedbrytande alkoholvanor eller yngre människor som ännu inte hamnat i dem är absolut se som något av ondo.

Peter Wieselgren skulle utan tvivel vädja till alla partier, alla samfund och sammanslutningar, alla enskilda personer att låta den mänskliga nöden angå dem, idag lika mycket som för hundrafemtio år sedan. Han skulle vädja envist och outtröttligt ”till dem vilkas samvete blandar sig i allt”.

Säkert skulle han med sina oförvägna uttalanden och upprop, eventuellt sina predikningar på TV, bli kallad både fanatiker och utopist, reaktionär och moralist. Men kanske han skulle vara glad åt att få sådana namn i dagens Sverige. Det skulle han ta som tecken på att ”det tänder någonstans”!

Gerd Jonzon

En indisk journalist besökte Sverige för några år sedan. Vid ett besök hos en av våra statssekreterare frågade han vad som låg bakom den snabba utvecklingen av Sverige från ett fattigland för hundra år sedan till dagens välfärdssamhälle. Svaret kom snabbt och direkt: folkrörelserna. Nykterhetsrörelsen, den andliga väckelsen och arbetarrörelsen. Därtill kan läggas folkbildningsrörelsen och kooperativerna.

Hur sätts folk i rörelse så att till slut hela folket påverkas?

Samtalet på departementet och ovanstående fråga blev upptakten till musikspelet "Peter Wieselgren — Vi behöver dej!" En av de första scener där det uppfördes var i riksdagshuset, och bland publiken satt en del av de gamla, av vilka så många fått sin skolning i demokrati och samhällsansvar i någon av de svenska folkrörelserna.

En av de kallaste, gråaste, kulnaste majdagar på många år uppfördes det denna gång på Skansen i Stockholm på inbjudan av arrangörerna för Folknykterhetens dag. Efteråt väntade några huttrande representanter för riksdagspartierna på att få bestiga den tomma scenen och inför en genom kylan snabbt decimerande publik diskutera "Partierna och alkoholpolitiken inför valet". Men bland publiken till "Vi behöver dej!" fanns också en filmfotograf med lång erfarenhet av filmning på jordens alla kontinenter. Han såg längre än den aktuella föreställningen, och han var vad som behövdes för att föra den ut till folket.

Eldade av samma övertygelse med vilken Peter Wieselgren en gång på 1830-talet gått till verket i två försök, ekonomiskt och socialt nedslagna fattigsocknar i Skåne beslöt sig truppen i Wieselgrens-spelet att satsa utan ersättning för att något av

Filmen om Peter Wieselgren

En man för folket

Många var druckna och klockaren sov under Peter Wieselgrens första predikan i Västerstads kyrka i Skåne år 1833. Bilden ur filmen "Peter Wieselgren — en man för folket" återger det tillfället.

denna för Sverige unika utveckling skulle kunna nå ut till skolor och föreningar i landet — och kanske ännu längre. Kanske skulle den t.o.m. kunna bli ett svenskt bidrag till en utveckling som den indiske journalisten hade önskat sig för sitt land och många länder i den tredje världen.

Men en film kostar pengar, även om alla deltagarna både framför och bakom kameran själva bidrar med eget uppehälle och resor. Och det kom ett starkt gensvar bland politiker, stiftelser och försäkringsbolag, som förstod behovet av en sådan film och stöttade den ekonomiskt.

Ett kyrkoråd ställde sin församlingskyrka till förfogande som inspelningsplats. På samma sätt fick truppen tillträde till ett fängelse, en hembygdsgård, ett torp. Bönder i trakten kom med grisar, får, kor och hästar för iscensättningen av en marknad i Småland. Det var en av de många platser i landet, där Peter Wieselgren, en av sin tids största folktalare, nådde ut med sitt budskap. "Och det som händer i vår bygd, det kan nu gå vidare till hela landet. Det gäller alla samhällsklasser, fattig och rik, hög och låg. Och det kan börja hos var och en av oss", säger han i filmen.

Han nådde dem alla. Folket började sätta sig i rörelse.

Wieselgren visste att endast genom en insats av alla, hela samhället, kunde det nya Sverige växa fram som han såg framför sig. Det var lusten att ta itu med det snedgångna, det orättfärdiga, och tron på att framtiden kunde bli annorlunda han ville väcka i människor. Det gällde inte en begränsad kamp mot alkoholen. Det var bara så att den just då var det största hindret. "Då andra bara tänka på anslag, ja eller nej och 2 kannor eller 5, ack må andra tänka på frågan, om vi skola få behålla ett sunt folk eller blott millioner tiggare, brännare, supare", skrev han en gång.

Peter Wieselgrens historia är en del av Sverige idag. Filmen om Peter Wieselgren har kommit till för att levandegöra några episoder ur den och för att inspirera människor till att ta itu med den nöd som nu finns i Sverige — och utanför Sverige, en nöd som tar sig delvis samma, delvis andra uttryck. Parallellerna mellan då och nu är nog fler än man tror vid första ögonkastet.

Två filmdistributörer har den redan på sitt program, dels SoL-FILM som förser skolor och AV-centraler med materiel, dels SKEAB, som når ut till församlingar och föreningar. "Peter Wieselgren — en man för folket" kan också hyras från Idé och Kultur, Stockholm.

F. H. W.

Budskapet den (filmen) vill förmedla har verkligen spelats fram så, att det går in i en. Det finns ingen fanatism i filmen — man låter annars ofta fanatismen skymta fram i sammanhang, som har med nykterheten att göra. Det som däremot genomsyrar filmen är medmänsklighet, värme och omtanke och det gör, att den passar att visas i många olika sammanhang. Man hoppas, att inte minst skolorna kommer att använda sig av filmen i undervisningen. En ärlig och verklighetsnära berättelse går alltid i hos unga människor. Och det är just vad berättelsen om Peter Wieselgrens liv är i denna film spelad av helt vanliga människor.

(sign.) Elma

Nya Wermlands-Tidningen 26.9.78

Oangenäm sanning

— Sanningen är sällan angenäm, sade Alexander Solsjenitsyn i ett tal till de just utexaminerade studenterna vid Harvard-universitetet i USA i somras. Svenska massmedia har i förvånande grad förbigått det med tystnad.

Solsjenitsyn har sökt och sagt sanningen om sitt eget land och blivit landsförvisad därifrån. Sedan fyra år tillbaka bor han i väster. Han har inte heller dragit sig för att söka och säga sanningen om "de särdrag av livet i västerlandet som förvånar och chockerar en nyanländ till denna del av världen".

Liksom i sitt hemland är han ytterst kontroversiell. Men ingen kan frångå honom det sällsynta modet att utan sidoblickar hävda sin mening om de ödesavgöranden världen står inför.

Är hans kritik orättvis? Eller är vi överhuvudtaget ointresserade av dem som ifrågasätter våra motiv och mål? Ny Värld publicerar här på begäran från läsekretsen några centrala tankar ur det långa talet, som Solsjenitsyn själv kallat "En splittrad värld".

□ — Det finns en uppfattning att den övriga världen bara tillfälligt förhindras av sina usla regeringar, svåra kriser eller av sitt eget barbari från att slå in på den västerländska pluralistiska demokratis väg och från att acceptera den västerländska livsstilen. Men den uppfattningen bottenar i Västerlandets oförmåga att förstå det som är viktigt i andra delar av världen, i dess misstag att mäta andra med sina egna mått. Den verkliga bilden av utvecklingen på vår planet ter sig i själva verket helt annorlunda.

Om jag nu talade till mitt eget land skulle jag koncentrera mig på svårigheterna i öst. Men eftersom jag talar till en västerländsk publik, tror jag det är mera intressant att koncentrera sig på vissa sidor av livet i väst, som jag ser dem.

Folk håller på att förlora modet. Det är nog den företeelse som allra mest slår emot den som utifrån observerar västländerna just nu. De har förlorat sitt civillikage, inte bara hela västvärlden utan varje land, varje regering, varje politiskt parti och naturligtvis Förenta nationerna. Man märker det särskilt i de grupper som styr och i den intellektuella eliten som i sin tur påverkar hela samhället. Naturligtvis finns det många modiga individer, men de har inte något avgörande inflytande på det offentliga livet. Politiska och intellektuella byråkrater försöker förklara varför det är intellektuellt och t.o.m. moraliskt försvarbart att grunda det politiska livet på svaghet och feighet.

Ironiskt nog kan samma byråkrater visa explosiv ilska när de har att göra med svaga regeringar och svaga länder som ingen stöder. Men de blir tysta och förlamade när de har att göra med kraftfulla och hotfulla regeringar, med aggression och med terrorister.

Man behöver väl inte påpeka att redan i antiken ansågs modlösheten vara början till slutet.

Välståndet har vuxit till den grad att man har nästan obegränsad frihet att njuta. Varför skulle man då avstå från allt detta? Varför skulle man riskera sitt dyrbara liv för att försvara gemensamma värden? Särskilt i sådana vaga fall när ens eget lands trygghet måste försvaras långt borta i ett fjärran land?

I västvärlden visar det sig att friheten att göra det goda inte är lika stor som friheten att göra det onda. Försvaret av individens rättigheter har drivits så långt att samhället som helhet är försvarslöst mot vissa individer. Nu har tiden kommit i Västerlandet att försvara, inte så mycket mänskliga rättigheter som mänskliga skyldigheter.

Brist på jämlikhet

Denna ojämlikhet till det ondas förmån har kommit gradvis. Men tydligen finns dess främsta ursprung i en icke-religiös och välmenande uppfattning som förnekar att det finns något medfött ont i människans natur. Världen tillhör enligt denna uppfattning mänskligheten, och allt som är fel orsakas av felaktiga sociala system som måste rättas till.

Likaså åtnjuter massmedia den vidsträcktaste frihet. Men hur används denna frihet? Den som kommer till Västerlandet från den rigoröst enkelspåriga pressen i öst blir överraskad: utan någon som helst censur skiljer man noggrant i väster de idéer och strömningar som är "inne" från dem som inte är "inne". Ingenting är förbjudet, men det som inte är "inne" finner knappast vägen till pressen,

böckerna eller universitetet. I juridisk mening är alla forskare fria men de är påverkade av vad som är modernt och "inne". Det finns en farlig tendens att gå i skock och utesluta möjligheterna till verklig utveckling.

Skulle någon fråga mig om jag skulle vilja sätta upp västvärlden sådan den är i dag som en modell och exempel för mitt land, måste jag uppriktigt sagt svara nej. Genom intensivt lidande har vårt land genomgått en andlig utveckling av sådan intensitet att systemet i väster, som f.n. präglas av andlig utmattning, inte ter sig attraktivt.

Ett faktum som inte kan motsägas är att människorna i väster blivit kraftlösare medan de i öster blivit fastare och starkare. Under sex årtionden i Sovjetunionen och tre årtionden i europa har vi gått igenom en andlig träning som ligger långt före Västerlandets erfarenhet. Vårt komplicerade liv och de dödande tunga bördor vi burit har producerat starkare, djupare och mera intressanta personligheter än de som blir resultatet av det standardiserade västerländska välståndet. Om därför vårt samhälle skulle omformas till ert, skulle det medföra en förändring till det bättre i vissa avseenden, men till det sämre på vissa särskilt viktiga punkter.

När människoanden under årtionden lidit under våld och förtryck längtar den efter något högre, varmare och renare än vad den kan få ut av det standardiserade liv som prackas på den av reklamen, ett själlöst TV-utbud och outhärdlig musik.

Välkända representanter för ert samhälle, t.ex. George Kennan, säger: vi kan inte tillämpa moraliska normer i politiken. Så blandar vi ihop gott

Musik till julen

NYHET

The best I know, skiva och kasset 40: —

Ny LP med 13 sånger, 45 min. på engelska. Ett 20-tal sångare och musiker från 6 länder, som själva skrivit sång och musik.

I Vår Herres hage av Per Olsson och Inga Wieselgren 26: —
Sånger och visor om människor och djur, på kassetband.

Heliga Birgitta, musik Inga Wieselgren, text Gerd Jonzon och Ingrid Ydén-Sandgren 14: 50
Ballader och sånger på EP skiva.

IDÉ och KULTUR

Sveavägen 34 · 111 34 STOCKHOLM
Postgiro 70 98 70 - 0

ont, rätt och orätt och banar väg för det absolut ondas triumf i världen.

Inga vapen, hur starka de än är, kan hjälpa Västerlandet förrän det besegrar sin egen brist på viljekraft. Vapen blir bara en börda för den som kapitulerar om han befinner sig i ett psykologiskt svaghetstillstånd. För att försvara sig måste man vara beredd att dö. Men det finns mycket litet kvar av den beredskapen i ett samhälle som vuxit upp i tillbedjan av den materiella välfärden. Ingenting finns kvar utom eftergifter, försök att vinna tid, och förräderi. Sålunda kapitulerar fria väst-diplomater vid den skamlösa Belgradkonferensen. De ger upp och lämnar den försvarslinje där medlemmar av grupper, som vill försvara Helsingforsavtalets mänskliga rättigheter, sina liv.

Västvärldens tänkande har blivit konservativt. Man vill att världen skall förbli som den är, vad det än kostar. Denna kraftlösa dröm om status quo är ett symptom på ett samhälle som mit till slutet av sin utveckling. De s.k. världskrigen har betytt den interna självförstörelsen av det lilla progressiva Västerlandet som på så

sätt förberedde sin egen död. Nästa krig kan mycket väl komma att begrava den västerländska civilisationen för alltid.

Hur är det möjligt att man i en sådan utsträckning kan förlora viljan till självförsvar? Felet måste ligga vid roten, vid själva grunden för det mänskliga tänkandet under de gångna århundradena. Jag talar om den syn på världen som föddes under renässansen och fann sitt politiska uttryck under upplysningstiden. Den lades till grund för styrelsesättet och socialvetenskapen och skulle kunna definieras som rationalistisk humanism eller humanistisk själv tillräcklighet: människan tilltvingade sig oberoende från en högre makt. Den skulle också kunna kallas antropocentricitet, alltså att människan är i centrum för allt som existerar.

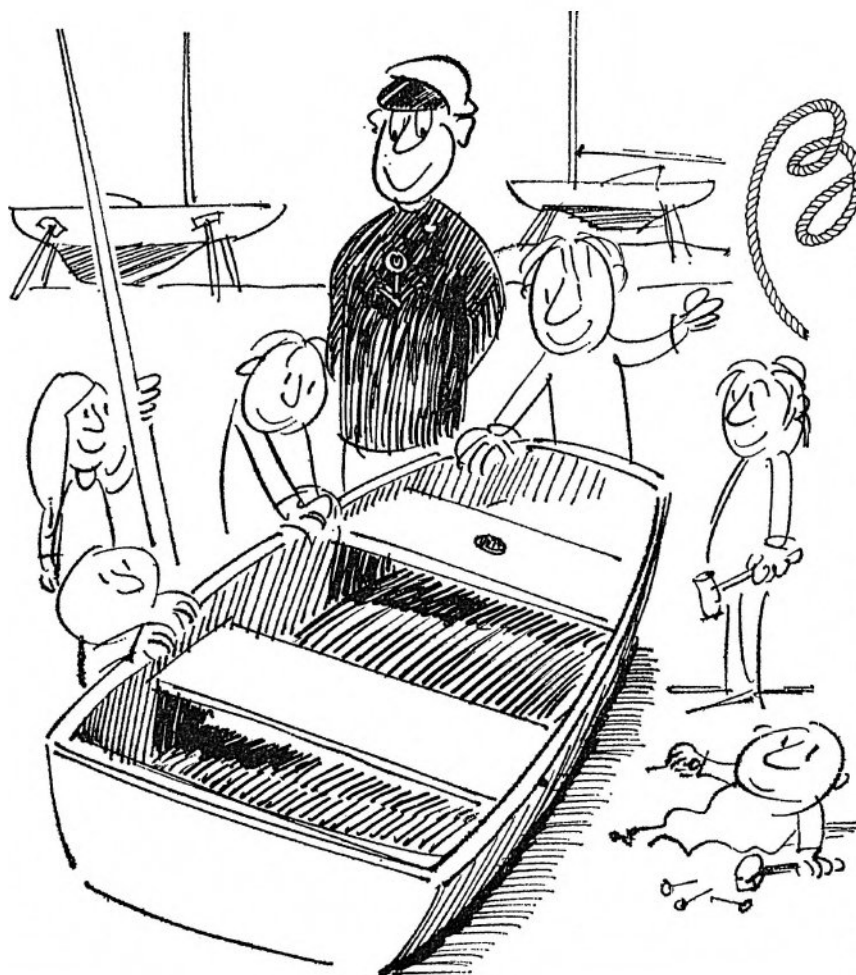
I Västerlandet genomdrev man mänskliga rättigheter, ibland t.o.m. till överdrift. Men människans ansvar inför Gud och samhället kom alltmer i skymundan. Alla de teknologiska landvinningarna kan inte uppväga det tjugonde århundradets moraliska fattigdom.

Även om vi skonas från att gå under i krig, så måste våra liv förändras om vi vill rädda livet från självfördärv. Vi kommer inte att kunna undvika att revidera både livets och samhällets fundamentala mening. Är det sant att människan står över allting? Finns det ingen högre makt över henne? Är det riktigt att livet och samhällsaktiviteterna skall bestämmas i första hand utifrån materiell utveckling? Är det tillåtligt att stödja en sådan utveckling till skada får vår andliga integritet?

Även om världen inte nått sitt slut, så har den nått en vändpunkt i historien jämförbar med övergången från medeltiden till renässansen. Den kommer att utkräva av oss en andlig strömkantning. Vi måste stiga till nya utsiktspunkter, till en ny livsnivå där vår fysiska människa inte skall bli förbannad som i medeltiden, men också — och ännu viktigare — att vår ande inte förtrampas som i den moderna tiden.

För ingen på denna jord finns det kvar någon annan utväg än — uppåt.

(Harvard den 8 juni 1978)

Båt
PONTUS

BÅTPLANER?

Rådfråga

Båt-PONTUS

Göteborgs

Frihamn

Tel. 031-510704

"Våra grundbehov är ganska lika"

Från olika håll talas det idag om att vi måste bygga broar till våra motparter. Metallekonomen Per Olof Edén talade i somras vid Metalls konferens om svensk industri inför 80-talet om nödvändigheten av att slå broar av ömsesidig förståelse och fredlig samexistens mellan arbetarrörelsen och det svenska näringslivet.

Om detta gäller i svenskt perspektiv så kräver situationen i världen i än högre grad samarbete och t.o.m. vänskap mellan människor som företräder helt olika synsätt, menar ombudsman John Söderlund i Transport i Norrköping.

□ Som fackföreningsman och socialist ställs jag ofta inför frågan: Hur kan du samarbeta och så vänskapligt vara tillsammans med människor, som är klart uttalade kapitalister?

Svaret där är: Jag tror inte någon grupp, någon ras, någon klass, någon nation ensam har det hela och fulla svaret på mänsklighetens problem. Skall vi kunna lösa de enorma problemen som den materiella nöden i världen innebär, måste alla goda krafter samarbeta. Även om målsättningen är så begränsad som den som lagts fram av ILO. Att varje människa skall ha rätt till friskt vatten, ett vettigt avloppssystem, föda, kläder och husrum samt en bottenskoleutbildning är den ännu en dröm för stora delar av mänskligheten. Men uppgiften skulle gå att lösa, säger också ILO:s experter, om vi vill.

Jag är klart medveten om att kapitalismens värld är oerhört hård. Jagandet efter högsta möjliga vinst ger en kolossal utslagnings av människor. Den snedvrider också ofta produktutvecklingen, så att det är vinsten som är avgörande, icke människors behov.

Den reglerande statsocialismens samhälle, som vi sett det, är också oerhört hårt. Där regleras människors tänkande och handlande och oliktänkande stöts ut ur samhällskroppen.

Mänskligt ansikte

Vi talar om demokratisk socialism, socialism med mänskligt ansikte, ett samhälle där man behåller för oss omistliga friheter, press-yttrandefrihet, tanke- och trosfrihet, församlings- och

mötesfrihet, men där människor ändå dock kan samverka till allas bästa.

Det finns också de som talar om kapitalism med mänskligt ansikte. Det skulle vara ett samhälle där det enskilda initiativet togs tillvara, där konkurrensen är ärlig och god och där medborgarna självklart tar på sig sin plikt för allas bästa.

Från bägge hållen pekar man idag på farorna i respektive system. Faran för kontroll, byråkrati, tvång och ofrihet i socialismen. Faran för jagande efter vinst på bekostnad av mänskliga behov, egoism, självtillräcklighet, hårdhet i kapitalismen.

När jag träffar mina kapitalistiska vänner i Caux utgår vi från dagens verklighet i världen. Nöden. De enorma mänskliga behoven. Kriget. Konflikterna mellan och inom nationerna. Det är lätt att se att såväl inom den s.k. kapitalistiska världen som den s.k. socialistiska världen och även i de delar av världen där man icke vill räkna sig vare sig till det ena eller det andra, existerar krig och konflikter mellan grupper, raser och enskilda.

Ny människotyp

Vi utgår också från vår gemensamma kunskap om människor. Vi vet att våra grundbehov är ganska lika, vår gemensamma längtan efter en harmonisk och fredlig värld finns överallt på jorden i alla raser, i alla länder, hos alla religioner, i alla partier.

Frågan vi ställer oss är: Hur skall vi kunna skapa den människotyp där denna längtan tar sig uttryck i samlade aktioner? Kan denna människotyp

skapas inom de nu rådande systemen och påverka dessa så de blir mer mänskliga? Behövs det en djupgående förändring i oss människor för att kunna tänka med och för andras behov?

Kan vi hjälpa varandra?

Kan vi hjälpa varandra att bli pionjrer för denna nödvändiga nya människotyp som kan genomsyra det samhälle vi för närvarande bor i? Hur kan vi hjälpa varandra att ta de nödvändiga stegen till förändring i oss själva, som gör att vi fyller våra uppgifter på rätt sätt, som företagsledare, fackliga förtroendemän, politiker eller vad vi nu är?

Vad kan vi göra tillsammans för att stimulera och inspirera så många som möjligt att inse behovet av ekonomisk förändring, social förändring, nationell och internationell förändring baserad på personlig förändring?

För mig och min hustru, som bägge arbetar med människor hårt drabbade många gånger av dagens hårda samhälle är det en tvingande nödvändighet att vara med i detta arbete. Det ger oss hopp och inspiration för framtiden.

Admiral-
det internationella
strategispelet finns
nu på Åhléns alla
varuhus i Sverige

4-9 dec. kommer jag
att demonstrera
spelet på Åhléns City
i Stockholm

Hjärtligt välkomna
Björn Henriksson

Ny Värld, organ för Stiftelsen för Moralisk upprustning, utkommer med 11 nummer per år. Utgivare: Idé och Kultur, Sveavägen 34, 6 tr, 111 34 Stockholm. Tel. 08/10 34 56. Prenumerationspris per kalenderår: Sverige kr 35: —, postgiro 70 98 70 - 0 (Idé och Kultur), Finland mk 30: —, postgiro 11 20 95 - 0 (Ny Värld), Helsingfors. Lösnummerpris: kr 2: 50 eller mk 2: —. Ansvarig utgivare: Lennart Sjögren. I redaktionen: Nils Gösta Ekman, Ingeborg Ekman, Bror Jonzon, Ann-Kristin Särnbrink, Finn Harald Wetterfors, Gunnar Wieselgren. ISSN 0347-2272